

Nezletilí migranti bez doprovodu v sociálním zemědělství

EVROPSKÁ UNIE
Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
Evropa investuje do venkovských oblastí
Program rozvoje venkova

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

Nezletilí migranti bez doprovodu v sociálním zemědělství

Autorský kolektiv (Thüringer Ökoherz e.V.)

Úvodní slovo k překladu

Publikace, kterou držíte v ruce, patří do souboru celkem čtyř zahraničních textů, které byly vybrány k překladu do češtiny z široké škály zahraniční literatury a které z různých aspektů pojednávají o sociálním zemědělství/podnikání. Kromě této publikace, jež pojednává o tématu aktuálnímu především v Německu, a to sociální integraci nezletilých migrantů bez doprovodu na farmách, se dále jedná o publikaci s názvem *Get your Hands Dirty* z dílny Federation of City Farms and Community Gardens UK, která se zaměřuje na využití aktivit inspirovaných zemědělskými činnostmi při práci se školními dětmi. Další překládaný text nese název *Social Farming Best Practice Collection in Visegrad Countries*, což je výstup projektu Social Farms in Visegrad Countries. Poslední dokument s názvem *Effects of CARE Farms* autorsky zpracovala Marjolein Elings z Plant Research International, Wageningen UR a věnuje se v ní účinkům, které má na vybrané osoby ze znevýhodněním pobyt na farmě.

Sociální zemědělství, krátce řečeno, propojuje zemědělskou oblast – primární produkci i zpracování – na farmách, s obecně pojatou sociální prací. Cílem sociálního zemědělství je využít benefitů produkčních i mimoprodukčních funkcí zemědělství k podpoře kvality života osob se sociálním znevýhodněním nebo zdravotním postižením. Akcentovány jsou především pracovní integrace, sociální služby, rehabilitace, terapie a vzdělávání, které probíhají na farmě. Zemědělské hospodářství nabízí mnohé výhody, které se k tomuto prostředí váží – ať už jde o praktickou činnost, kontakt se zvířaty, práci na čerstvém vzduchu, personál mimo systém sociálních služeb či zdravotnictví atp. Sociální zemědělství tak představuje inovativní přístup k péči a podpoře obyvatel, kteří zůstávají na okraji společnosti.

Téma migrace není v evropských zemích žádnou novinkou, ať už se jedná o ekonomickou migraci, migraci za vzděláním a získáním kvalifikace, migraci z důvodu scelování rodin atd. Toto téma nabralo na aktuálnosti především od roku 2015, kdy zažívala Evropa vysokou vlnu migrace osob ze třetích a kulturně odlišných zemí. Bylo třeba hledat rychlé a efektivní cesty adaptace především v zemích, kde počty migrantů výrazně převyšovaly dosavadní absorpční kapacitu integračních systémů. Jednou z možností, jak napomoci hladkému začlenění do společnosti v případě skupiny nezletilých migrantů bez doprovodu (NMD), se ukazuje být i sociální zemědělství. Farma (menší, rodinná), vykazuje mnoho benefitů (viz publikace *Účinky sociálních farem*), ze kterých může čerpat vybraná skupina osob. Právě o perspektivě zemědělce, sociálního pracovníka a účastníka pojednává tato překládaná publikace, a dále o některých aspektech, jež je třeba zohlednit při doprovodu nezletilého migranta na farmě.

Původní text obsahuje konkrétní legislativní rámec a způsoby financování, které vychází z německé, konkrétně durynské zkušenosti, proto tyto části nejsou v českém překladu obsaženy. Může však být pro českou situaci inspirací, především při zapojování lidí s odlišným

kulturním pozadím, osob z jiných etnických skupin či osob s jiným mateřským jazykem. Může být také částečně inspirací pro práci s mladými lidmi, kteří již opustili proces vzdělávání, nemají dostatečnou kvalifikaci, ale teprve se orientují na otevřeném trhu práce. Na vzniku německé publikace spolupracovalo sedm organizací (viz s. 6), jejichž zástupci vedli rozhovory se zemědělci i sociálními pracovníky o potřebách vybrané skupiny. Mezi základní oblasti, které jsou v příručce tematizovány a které jsou přenositelné do ČR, patří práce s mladistvými, kteří zažili nějaké trauma, získávání jazykových kompetencí, život na venkově v bezpečném prostředí, praktická činnost, spolupráce se sociálním sektorem, interkulturní kompetence atd. Přestože dosud v Česku nemáme žádný příklad podpory migrantů v sociálním zemědělství, vnímáme německou publikaci jako důležitý střípek, který může být do budoucna inspirací i pro některé naše farmáře.

Obsah

Úvodní slovo k překladu	2
Úvod	5
SOCIÁLNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ Z PERSPEKTIVY ÚČASTNÍKŮ	8
1.1 Perspektiva mladého migranta bez doprovodu	8
1.2 Perspektiva zemědělce	11
1.3 Perspektiva sociálního pracovníka	14
SOCIÁLNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ – VHODNÝ MODEL K PODPOŘE NEZLETLÝCH MIGRANTŮ BEZ DOPROVODU?	16
KVALIFIKACE PRO SOCIÁLNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ S NMD	20
MOŽNOSTI PRO SOCIÁLNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ S NMD	26
PODPORA MIGRANTŮ V ZEMĚDĚLSTVÍ V EU	28
5.1 Podpora mladých migrantů v sociálním zemědělství v České republice	28
5.2 Podpora mladých migrantů v rámci aktivit Evropské sítě pro rozvoj venkova	30
Závěr	32

Úvod

Sociální zemědělství vytváří příležitosti pro lidi s potřebou zvláštní podpory, obzvláště v oblasti pedagogiky, zaměstnávání, sociální integrace, participace a rehabilitace. Práce v zemědělství, v zahradnictví, v péči o krajinu a v lesnictví zahrnuje i oblast zpracovávání potravin a jejich uvádění na trh. Jedná se tedy o velký počet činností, které umožňují se individuálně angažovat díky svým vlastním schopnostem a dovednostem (van Elsen & Finuola 2013).

Na území celého Německa se v současné době nachází více než 500 farem, které nabízejí služby sociálního zemědělství. Jejich hlavními cílovými skupinami jsou lidé s duševními a psychickými omezeními, mladiství s potřebou zvláštní podpory, lidé se zkušenostmi závislosti na drogách i dlouhodobě nezaměstnaní.

Při „uprchlické krizi“, vyostřené v roce 2015, byla patrná také dosud nepokrytá potřeba inkluze – pracovních míst i terapie a psychosociální podpory – lidem přicházejícím z válečných zón či ekonomicky slabých regionů. Mezi uprchlíky a migranty byli rovněž nezletilí jedinci bez doprovodu, kteří dle mezinárodních úmluv vyžadují zvláštní ochranu. Jednalo se především o mladistvé muže, kteří odešli do Německa bez rodiny a příbuzných. Právě zde se ukázalo, jak nedostatečné bylo v té době pokrytí služeb pro tuto cílovou skupinu. Spolková země Durynsko v roce 2012 zaznamenala v celém státě šest NMD (Refugio 2013). Podle kvót, které v současné době stanovila spolková vláda, bylo Durynsko v roce 2016 schopné kompletně zabezpečit péči i podporu více než 1 600 NMD (BT-Drs. 18/7621). Tento náhlý nárůst představoval výzvu pro sociální práci s mládeží.

Otázky k sociálnímu zemědělství

- Jak musí být sociální zemědělství upraveno, aby vyhovovalo potřebám mladých migrantů bez doprovodu, zemědělcům a sociálním pracovníkům?
- Co musí respektovat zemědělci a sociální pracovníci, kteří by chtěli svůj statek / své náklady otevřít pro sociální zemědělství s NMD?
- Jaké kompetence musí mít a jakou kvalifikaci ještě musí získat?

Tato příručka vytváří určitou podporu pro zodpovězení výše uvedených otázek. Jejím sestavení předcházela rozsáhlá rešerše předpokladů pro sociální zemědělství s NMD ve svobodném státě Durynsko. Většinu pokynů je ale možné přenést i na jiné spolkové země.

Čtenář zde nenalezne zaručené recepty pro práci s mladými migranty v sociálním zemědělství. Jako je rozmanité sociální zemědělství, tak musí být individuálně a variabilně nastaven provoz pro zajištění potřeb příslušného mladého migranta a tak je také rozdílná otevřenost jednotlivých úřadů i strukturální rámcové podmínky v různých regionech.

Projektová skupina, která se věnovala práci s migranty ze třetích zemí, sestávala z odborníků z oblasti sociální práce, zemědělství i vědy a byla koordinována zaměstnanci registrovaného spolku Thüringer Ökoherz e. V., <https://bio-thueringen.de/> Ve skupině se diskutovalo o tom, jak musí být sociální zemědělství uspořádáno, aby vyhovovalo potřebám všech zapojených aktérů.

K partnerům projektu patří:

- Waldhof Schnorr GbR
- Lindenhof Meimers, <https://www.lindenhof-meimers.de/>
- Camsin e. V., <http://camsin.de/>
- Der Paritätische Thüringen e. V., <https://www.parisat.de/paritaetische-akademie>
- Refugio Thüringen e. V., <https://refugio-thueringen.de/>
- Kindersprachbrücke Jena e. V., <https://www.kindersprachbruecke.de/>
- Petrarca e. V., <http://www.petrarca.info/>

V otevřených rozhovorech byli dotazováni zemědělci, pracovníci úřadů péče o mládež, úřadů práce a dalších relevantních úřadů, sociální pracovníci, jakož i zástupci dalších institucí na nejrůznější aspekty sociálního zemědělství s NMD.

SOCIÁLNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ Z PERSPEKTIVY ÚČASTNÍKŮ

1.1 PERSPEKTIVA MLADÉHO MIGRANTA BEZ DOPROVODU

Jak může sociální zemědělství podpořit mladé migranty v jejich životě? Tato otázka musí stát v centru zájmu každého projektu. Sociální zemědělství musí předně zohledňovat potřeby cílové skupiny, se kterou by chtěl podnik pracovat. Pouze tehdy může představovat i vhodnou formu zaměstnání, terapie nebo ubytování.

Nezletilí migranti bez doprovodu jsou přitom v prvé řadě mladiství, jejichž zájmy musí být zohledňovány při rozvoji sociálního zemědělství. Pro tuto cílovou skupinu mohou být dále uplatněny přístupy v sociálním zemědělství pro integraci (německých) mladistvých jedinců s potřebou zvláštní podpory. Kromě toho existuje několik zvláštností, které je třeba při práci s NMD zohledňovat.

Základem dobré spolupráce je dobrovolnost a zájem mladistvého

Ohledně vhodnosti pro sociální zemědělství není omezujícím faktorem ani pohlaví, ani věk. Spektrum sociálního zemědělství

sahá od modelu pěstounské rodiny až po podnikatelské vzdělávání. Základním předpokladem pro dobré soužití zemědělce a uprchlíka je především zájem mladistvého o zemědělství a ochota žít na venkově. Ubytování nebo zaměstnání na statku se musí zakládat na dobrovolnosti. Nesmí být nařízeno. Mladistvý by se měl tudíž v každém případě ptát sám sebe, co by vlastně chtěl. Je nutno zohledňovat potřeby, přání a životní cesty dotyčného.

Pouze někteří NMD by chtěli žít a pracovat na venkově.

Sociální práce s migranty přicházejícími z válečných zón a rozvojových ekonomik by měla avizovat především individuální nabídky práce, péče a ubytování, které jsou upraveny pro každý jednotlivý případ. Sociální zemědělství zde může nabídku sociální práce s mladými migranty obohatit. Počet NMD, kteří pro něj přicházejí v úvahu, zůstane nicméně pravděpodobně nízký. Velká část NMD usiluje o život ve velkoměstech a v aglomeracích, kde mohou rovněž snadněji navazovat vztahy s příbuznými a s lidmi ze stejného kulturního prostředí.

Z tohoto důvodu je důležité dobré mapování profilace předtím, než bude mladistvý vyslán na statek: Hodí se mladistvý vůbec k sociálnímu zemědělství? Má vhodný postoj, aby se na statku cítil dobře? Tyto otázky by skutečně měly být zodpovězeny předem.

Migranti ze zemědělských oblastí mohou díky sociálnímu zemědělství navázat na důvěrně známé činnosti

Projekty v sociálním zemědělství by mohly pomáhat především tam, kde lidé pocházejí ze zemědělského prostředí. Tak například mnoho mladistvých z Afghánistánu vyrostlo při práci v zemědělství. Mohou případně díky zaměstnání v zemědělství navázat na činnosti, které důvěrně znají.

Dokonce může dojít k výměně znalostí a poučit se ze způsobů práce druhého.

Přitom je ale třeba respektovat, že hodnota postavení zemědělství v domovských státech migrantů je často jiná. Zemědělství tam znamená eventuálně chudobu, „tvrdou dřinu“ a práci v profesi, která nemá příliš

vysoké uznání. Praktiky v zemědělství jsou rovněž jiné a výrazně se odlišují od zemědělské praxe v Německu. Určitou roli při výkonu profesních činností hrají i kulturní rozdíly. Například vepří jsou v islámu považováni za nečistá zvířata (zde se ovšem musí zdůraznit, že zdaleka ne všichni migranti jsou muslimové); nebo dojení krav je v některých kulturních oblastech považováno za čistě ženskou práci. Kdo by chtěl nadchnout mladé lidi z jiných kulturních oblastí pro práci v zemědělství, měl by tyto tradice také respektovat. Eventuálně je nutné v zemědělských provozech drobných zemědělců, (které tvoří v sociálním zemědělství většinu), vysvětlit a zdůraznit, že zemědělec je v Německu uznávanou profesí, za kterou se platí přinejmenším minimální mzda.

Sociální zemědělství není žádná náhrada za léčbu kvalifikovanými terapeuty. Nicméně mohlo by být velkou příležitostí tam, kde je postoj vůči klasickým psychoterapeutickým léčbám spíše skeptický, kde chybí vhodná terapeutická místa a především tam, kde se pracuje preventivně.

Nezletilí migranti bez doprovodu v sociálním zemědělství

Do karet sociálnímu zemědělství hraje i fakt, že nabídka terapeutických opatření pro NMD je často nedostatečná. Čekací doby na termín u terapeuta jsou velmi dlouhé. Obzvláště na venkově lze pozorovat nedostatek terapeutických služeb pro NMD.

Život a práce na vesnici může mít terapeutický účinek

Mladiství profitují z terapeutického vlivu práce se zvířaty a přírodou. Kdo si vybuduje vztah se zvířetem (např. při péči o koně) nebo kdo rád pracuje na zahradě, může se díky tomu cítit lépe. Setba, ošetřování či sklizeň rostlin mohou pozitivně ovlivňovat i vlastní vnímání a léčebný proces. Právě lidé, kteří zažili válku, útěk atd., nacházejí v sociálním zemědělství nabídku pro relaxaci a odpočinek.

Život na rodinné farmě je důležitý tam, kde je třeba uspokojit základní potřeby mladistvých, kteří ztratili své blízké, kteří přišli do Německa sami a často bez finančních prostředků. Vytváří sociální vazby a budují důvěru a v ideálním případě místo, kde se mohou mladiství cítit jako doma.

Většina NMD si přeje dobře se začlenit a rychle se naučit německý jazyk

Získání, popř. prohloubení znalostí německého jazyka je pro mnohé mladé migranty jedním z hlavních cílů. Sociální zemědělství představuje možnost neformálního učení se jazyku. Znalosti jazyka je možné prohlubovat při společném soužití. Jazykové znalosti se na farmě nezískávají při formálním vyučování, nýbrž společnou prací zemědělců a NMD.

Život na rodinné farmě nabízí kromě toho potenciál pro integraci mladých migrantů do

vesnického společenství a umožňuje poznání německé kultury. Nezletilí migranti bez doprovodu žijí v rodinném prostředí a díky nejrůznějším slavnostem probíhajícím na farmě, díky kontaktu se zákazníky nebo při procházkách se psem ze statku se setkávají s lidmi v obci. Předsudky je tak možné bořit na základě vlastních zkušeností.

Sociální zemědělství podporuje rozvoj praktických schopností a dovedností

NMD nejsou často kvůli zkušenostem z války a zážitku útěku schopni plné koncentrace. Podle původu mladistvých nebo také z důvodu zažitého traumatu je pro ně teoretické získávání znalostí příliš náročné. Někdy mladiství ve svých zemích původu ani nechodili do školy. Při pobytu v německé školní třídě nebo v integračním kurzu tak mohou narážet na limit schopnosti se soustředit.

Sociální zemědělství přináší alternativní přístup. Na farmě nejde o zprostředkovávání teoretických znalostí, nýbrž o praktické dovednosti. Učení zde probíhá v neformálním rámci, přesně opačně než při frontálním vyučování.

Sociální zemědělství současně představuje protiváhu takzvaným „paternalistickým modelům pomoci.“ Není to pasivní přijímání připravených balíčků pomoci pro nezletilé migranty, nýbrž vzájemná podpora zemědělců a NMD. Nezletilí migranti bez doprovodu se snaží o smysluplnou činnost a poznávají pozitivní výsledky své práce (kráva je nakrmená, protože jsem ji nakrmil). Zemědělec k tomu v ideálním případě získá pomocnou ruku, která sice potřebuje někdy podporu, ale která i sama je v rámci svých možností podporou pro farmu.

NMD přicházejí do Německa často s cílem vydělat si co možná nejrychleji peníze. Vlastní rodiny se kvůli jejich odchodu častokrát zadlužily. Rodina očekává, že migrant peníze časem vrátí. Současně je pro mladistvého důležité, aby získal v Německu dlouhodobou perspektivu možnosti zůstat. Pro takovou perspektivu jsou rozhodujícími kritérii práce a vzdělání.

Migranti mohou pracovat a vydělávat peníze

Tento bod je pro sociální zemědělství s NMD podstatný. Sociální zemědělství může být faktorem otevírajícím dveře pro práci a další vzdělání. Díky multifunkčnosti sociálního zemědělství, díky léčebnému účinku práce se zvířaty a s přírodou, díky práci a životu ve farním společenství se ukazuje zjevná přidaná hodnota v porovná-

ní s integrační prací v jiných oblastech. Sociální zemědělství s NMD znamená tedy také to, že by se měly vyzkoušet nové modely, ve kterých je využita významná terapeutická povaha sociálního zemědělství.

1.2 PERSPEKTIVA ZEMĚDĚLCE

Které potřeby zemědělců se musí zohledňovat, aby se mohli účastnit projektu sociálního zemědělství?

V sociálním zemědělství se zemědělec stává pro mladého člověka ústřední kontaktní osobou. Přitom jde nejen o odborný návod při provádění zemědělských činností, nýbrž o osobní vazbu, o provázení mladého člověka na jeho životní cestě.

Aby se zemědělci tomuto náročnému úkolu otevřeli, musí promyslet následující aspekty:

Musí být přiměřeně uhrazeny náklady na péči a ubytování

Jaké jsou náklady na výchovu, ubytování a stravování a jakým způsobem jsou refinancovány? Jaké závazky a odpovědnosti jsou s tímto spojeny? Všechny tyto aspekty musí být naprosto transparentní.

Příspěvky se ve většině případů neliší od těch, které jsou poskytovány pro mladistvé německé národnosti. Příspěvky jsou v Německu vypláceny pro mladistvé nezávisle na tom, zda se narodili v Německu, nebo zda se tam dostali jako NMD.

Zprostředkování kvalifikace má pro mnohé NMD velký význam. Finanční podpora proto musí být pro zemědělce možná i tam, kde je v centru zájmu získání nové kvalifikace, nikoliv terapeutický užitek sociálního zemědělství (např. příspěvky agentury práce na vstupní kvalifikaci).

Mnozí zemědělci navíc žádají finanční podporu na investice pro vhodné ubytování na farmě. Toto platí například pro renovační práce, které jsou zapotřebí předtím, než se mohou mladiství vůbec na farmu nastěhovat.

Zemědělci potřebují silné partnery v sociální práci v oblasti pomoci nezletilým migrantům

Zemědělci nemohou přebírat základní povinnosti ohledně pomoci mládeži a migrantům, nýbrž jim poskytnout doplňující podporu. Je proto potřeba si jasně vymezit rozsah úkolů. Zemědělci by měli nejen vědět, jakou roli zaujímají v rámci sociálního zemědělství pro mladistvé, nýbrž musí znát i další partnery na straně sociální práce s mládeží a s nezletilými migranty a jejich úkoly. Sociální zemědělství s NMD přitom znamená, že vedle zemědělců a NMD existují na poli jejich pomoci i další aktéři. Ve většině případů budou mít mladiství dále (úřadem svěřeného) opatrovníka a na jejich cestě je budou provázet sociální pracovníci,

jakož i zprostředkovatelé jazyka a kultury. Tito pracovníci mají potřebné odborné znalosti, aby mladistvé co možná nejvíc podpořili při různých úkolech. Tato pomoc je potřeba nejen proto, že zemědělci nejsou pedagogové, terapeuti nebo právníci, nýbrž proto, že jsou sami o sobě dost vytížení vlastním povoláním. Profese zemědělce obecně je často spojována s dlouhou pracovní dobou, která překračuje běžných 40 hodin týdně. Přání volna po práci, potřeba soukromí a rodinného života je na straně zemědělce pochopitelná. O to důležitější je, aby odborní pečovatelé působili jako podpora a aby také přebírali i určité organizační a administrativní úkoly (Jak se mladistvý dostane do školy? Kde může absolvovat jazykový kurz? Co je třeba vyjasnit s úřadem pro mládež a s úřadem práce?).

Přitom je také důležitý důvěrný vztah mezi zemědělcem a sociálním pracovníkem. Sociální zemědělství znamená pro sociální pracovníky, že se věnují nejen svým klientům, nýbrž že provázejí i zemědělce (triádový model), aby znali jeho potřeby a aby mu mohli poradit při jednání s NMD.

Zemědělci se chtějí nejprve seznámit s lidmi, kteří mají přijít k nim na farmu

Zemědělci chtějí, aby k nim na farmu přišel člověk, který bude otevřený a důvěryhodný a který bude mít i zájem o zemědělství a o život na venkově.

„Kdo vlastně přijde?“ „Co je to za člověka, kterého zvou na svůj statek?“ Tyto otázky obvykle zajímají zemědělce, kteří se chtějí otevřít myšlenkám sociálního zemědělství. Fáze seznamování nebo týdny oťukávání, kdy se zemědělec a nezletilý migrant mo-

hou nejprve poznat, si proto přeje hodně zemědělců, a to právě v případě dlouhodobého soužití. Přáním ze strany sociálních farem jsou i jasná pravidla ohledně ukončení spolupráce v případě, že by soužití nefungovalo.

Zemědělci často v rozhovorech vyjadřovali přání pomocné ruky, někoho, „kdo by se jich ujal“.

Zemědělci potřebují mít jistotu

Jednání s mladistvými z jiné kulturní oblasti, s lidmi, kteří jsou částečně psychicky zatíženi, přijetí role pěstounské rodiny nebo opatrovníků, toto všechno jsou pro mnohé zemědělce nové úkoly. K tomu přibudou technické otázky ohledně pojištění, právní otázky ohledně azylu a zaměstnávání. Zemědělci proto vyžadují školení k různým aspektům doprovodu a výchovy mladistvých. Rovněž by měly být zprostředkovávány měkké schopnosti, jako jsou interkulturní kompetence, znalosti k modelům financování a k pojistné ochraně.

Pro zemědělce je důležité, aby získali potřebnou podporu v otázkách financí, způsobech pojištění nebo v právních otázkách a aby byly do značné míry odstraněny byrokratické překážky. Mnoho starostí zde může být odstraněno již na základě správné informovanosti.

Potřebám zemědělců by mohly odpovídat „výměnné víkendy“, kdy se zemědělci, kteří žijí společně s mladistvými, mohou zasíťovat, pokud jde o vzdělávání nebo výměnu pracovních míst. Velkou podporu pro zemědělce by mohli představovat i pěstouni nebo opatrovníci, kteří se navzájem podporují nebo kteří si mladistvé také někdy

vzájemně přebírají, aby druhé rodině dopřáli přestávku.

1.3 PERSPEKTIVA SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA

Sociální práce s uprchlíky, popř. s mládeží zaujímá podstatnou roli v rámci sociálního zemědělství s NMD. Specifikum přitom spočívá v tom, že se zde spolupracuje nejen s klientem, nýbrž také se zemědělci. Sociální pracovníci se snaží maximálně ulehčit zemědělci v případě mnoha otázek týkajících se péče o mladistvého.

Zatímco jsou opatrovníci kontaktními partnery v právních otázkách týkajících se žádosti o azyl a cizineckého práva, sociální pracovníci provázejí mladistvé v běžném životě a jsou jejich kontaktními partnery ve všemožných životních situacích: přebírají funkci case managera, což v praxi zna-

mená, že podporují organizaci jazykových kurzů, školní docházku nebo pomáhají při vyhledávání tlumočnicků a facilitujících komunikaci mezi podpořeným jedincem a dalšími institucemi. Ukazují NMD, koho mohou kontaktovat v případě zdravotních problémů, podporují ho v otázkách mobility, radí mu ohledně dalšího vzdělávání, popř. jiného druhu kvalifikace, nebo mladistvého doprovázejí v případě problémů jako jejich rodinný doprovod. Sociální pracovníci objasňují mladistvým i jejich (sociální) práva a povinnosti. Rovněž jim pomáhají, pokud jde o prosazování jejich zájmů vůči úřadům.

Sociální práce potřebuje jasný finanční a strukturální rámec

Projekty sociálního zemědělství by měly být vytvářeny tak, aby pro sociální pracovníky s mládeží a migranty představovaly atraktivní pracovní příležitosti. Sociální zemědělství k tomu potřebuje především jasný rámec, aby se jich mohli účastnit sociální pracovní-

ci, popř. další dobrovolníci. Hodinové sazby za odborné výkony musí pokrývat rozmanité spektrum úkolů sociálního pracovníka v sociálním zemědělství. Úkoly a oprávnění partnerů v projektu musí být jasně stanoveny. Patří sem také jasné finanční uspořádání sociálního zemědělství, a tedy dobrá spolupráce s úřady pro mládež a s příslušnými subjekty, prostřednictvím nichž jsou sociální pracovníci většinou zaměstnáváni. Je nutné objevovat způsoby podpory, které jsou finančně co nejméně náročné.

Sociální pracovníci chtějí, aby je zemědělci vnímali jako plnohodnotné partnery

Zemědělci musí uznat roli sociálních pracovníků a musí akceptovat, že sociální pracovníci na farmě působí jako další důležitý aktér. Sociální pracovníci mohou jednat o problémech v zastoupení mladistvého nebo mohou být kontaktními partnery ohledně jednotlivých problémů, se kterými se v tomto typu práce zemědělci setkávají.

Sociální pracovníci potřebují další znalosti v sociálním zemědělství a v práci s mladistvými migranty

Zapojení zemědělce, spolupráce se sociálními pracovníky a využívání přírody jako nástroje pro práci s klientem je pro mnohé aktéry neznámou pracovní oblastí.

Stejně tak i práce s mladistvými v kontextu migrace je obzvláště v nových spolkových zemích pro mnohé úřady pro mládež i dobrovolnické subjekty novou pracovní oblastí.

Sociální zemědělství zde stojí před novými výzvami: Pokud by se mělo systematicky otevřít nezletilým migrantům, je zcela nutné informovat více subjektů v oblasti

pomoci mládeži o možnostech sociálního zemědělství a získat je pro ně.

Zvláštní výzvou pro sociální práci s mládeží je navíc její dosažitelnost pro samotné mladistvé. Pokud jsou NMD kvůli svému závaznému přijetí do péče již v kontaktu se systémem pomoci mládeži, neví mnoho doprovázených mladistvých a jejich příslušníků o nabídkách, které připravuje sociální práce s mládeží. Je proto nezbytně nutná větší informovanost, pokud mají být nabídky sociálního zemědělství rozšiřovány i na mladé migranty, kteří žijí u rodinných příslušníků nebo ve společných ubytovnách.

Aby bylo možné dosáhnout na migranty jako na cílovou skupinu projektů sociálního zemědělství, je třeba spolupracovat se zřizovateli ubytoven. Totéž platí pro zařízení, která by chtěla přivést mladé migranty k práci a ke vzdělání. Rovněž je třeba oslovit osoby, které se ve svých komunitách bezplatně zasazují o zlepšení podmínek pro mladé migranty.

SOCIÁLNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ – VHODNÝ MODEL K PODPOŘE NEZLETILÝCH MIGRANTŮ BEZ DOPROVODU?

Během realizace projektu proběhlo mnoho rozhovorů se zemědělci a dalšími relevantními aktéry. Uvedené rozhovory byly podrobeny analýze SWOT.

Matice tvoří výchozí bod pro rozvoj konkrétních zemědělských projektů. Ukazuje, jaký potenciál tkví v sociálním zemědělství a na jakých příležitostech ze svého okolí je možné jej postupně budovat. Současně je zde znázorněno, jaké má slabé stránky a jaké musí být překonávány překážky při vytváření konkrétních projektů. Jsou zde popsána i vnější rizika, kterým je nutno se vyhnout nebo která je nutno překonat.

Kdo by chtěl uvést nějaký projekt sociálního zemědělství k životu, měl by přitom zohlednit i to, jak ovlivnit zde znázorněné vnitřní a vnější silné stránky a kdy je možné je ná-

sobit. Vůči všem relevantním aktérům by se mělo jasně komunikovat, jakou přidanou hodnotu může mít takový projekt nejen pro nezletilého migranta samotného, nýbrž i pro zemědělce a pro region.

Při realizaci projektu by se mělo přemýšlet, jakým způsobem je možné podpořit nejen NMD, ale i zemědělce, a co se musí udělat pro dosažení stanovených cílů.

Díky tomu se předejde zde popsaným rizikům. Sociální zemědělství s NMD má velký potenciál. Pokud budou dobře zohledněny jeho silné stránky a pokud budou jeho příležitosti využity pro geografickou oblast a sociální práci, je možné lépe reagovat na výhrady a skepsi, které by takový projekt mohly provázet. Rovněž je důležité rozvíjet strategie k zajištění minimalizace zde po-

psaných slabých stránek, aby se lépe využíly příležitosti sociálního zemědělství.

Informace a inspirace také na:
www.sociale-landwirtschaft.de

Další literatura

Bavorský zemský institut pro zemědělství vydal příručku pro sociální zemědělství. V ní je velmi dobře popsáno, jak může podnik využívat analýzu SWOT při plánování nového podnikatelského záměru.

Bavorský zemský institut pro zemědělství (2016). Sociální zemědělství. Možnosti příjmů se sociálním nárokem - příručka pro zemědělské podniky v Bavorsku, Freising-Weihenstephan.

Ke stažení: www.lfl.bayern.de/mam/cms07/publikationen/daten/informationen/soziale-landwirtschaft-leitfaden_lfl-in-formation.pdf

SILNÉ STRÁNKY

- Vzájemně dávat a brát (mladistvý se něco učí a je mu věnována důvěra, což se zemědělci v delší perspektivě vrátí)
- Pomocná ruka na farmě
- NMD plní smysluplné úkoly, je mu zprostředkován pocit společného My a že je potřebný
- Velký potenciál inkluze, budování přátelství
- Terapeutický užitek díky práci se zvířaty a přírodou, smysluplná práce pro vykořeněné mladistvé, život na statku jako klidném místě
- Získání nových kvalifikací k samostatnému životu jako šance pro dobrý příchod do Německa
- Zprostředkovávání hodnot a norem
- Kulturní obohacení života na statku
- Rodinný rámec jako vhodné místo pro neformální učení se jazyku

PŘÍLEŽITOSTI

- Senzibilizace obyvatelstva pro sociální zemědělství a život mladých migrantů, odstraňování předsudků
- Nová profesní oblast pro sociální pracovníky
- Posílení venkovského prostředí
- Ekologická přidaná hodnota (např. práce při péči o veřejná prostranství, jako je vysekávání turistických cest, pomoc při sklizni žaludů)

SLABÉ STRÁNKY

- Jazykové bariéry
- Kulturní neporozumění
- Mnoho mladistvých nemá zájem o zemědělství, dávají přednost životu ve městě
- Traumatické zátěžové poruchy, psychologická zatížení mladých migrantů
- Strach sociálních pracovníků z práce s cílovou skupinou (negativní mediální zpravodajství o NMD, neznámé náboženství a kultura, provokativní situace v clearingových místech, traumatizace)
- Požadavky ve škole lze obtížně sladit s úkoly na statku
- Méně šancí pro NMD navázat milostné, popř. sexuální vztahy

HROZBY

- Chybějící akceptace/výhrady ve vesnickém společenství nebo v rodině
- Sociální zemědělství jako nežádoucí konkurence, subjekty mají zájem na tom, aby vytižily své kapacity
- Byrokratické náklady (např. otázky azylového práva při provádění administrativních procesů, spolupráce s úřady pro mládež v otázkách nákladů)
- Špatná image zemědělských profesí v zemích původu NMD
- Chybějící možnosti pro trávení volného času, chybějící atmosféra města, spojení s NMD s vlastním kulturním okruhem je možné jen obtížně

KVALIFIKACE PRO SOCIÁLNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ S NMD

Jaké kompetence musí mít zemědělci, kteří by chtěli na své farmě doprovázet mladé migranty?

Důležité jsou následující sociální kompetence, které představují základ pro dobrou spolupráci:

- otevřenost vůči jiným kulturám a zájem o životní kontext a o příběhy mladistvých
- kulturní citlivost
- empatie
- flexibilita a trpělivost
- ochota se sami dále rozvíjet

Jde o to, aby byla tato klíčová hesla uvedena do praxe při projektu sociálního zemědělství. Kdo si na svou farmu pozve mladého člověka z jiného kulturního prostředí, měl by se sám sebe kriticky ptát, zda takové sociální kompetence má.

Zemědělec by měl mít navíc:

- zkušenosti s prací s mladistvými (např. jako školitel nebo díky vlastním dětem)

- mít možnosti ubytování, pokud je nutné, které bude odpovídat potřebám NMD
- rozmanité spektrum nabízených činností na statku pro možnost osobního rozvoje a dalších kompetencí

Pokud jsou tyto předpoklady splněny, je i tak nadále nutné zvyšovat si kvalifikaci. Připravit se na počáteční těžkosti a nedorozumění a předcházet zklamáním. Díky těmto kvalifikacím je možné se vyhnout některým problémům, které by se mohly vyskytnout v soužití s mladistvými obecně a s mladými migranty obzvláště. Zemědělci musí být dostatečně vyškoleni na svou roli pěstounských rodičů nebo pečovatелů. Leckteré znalosti ohledně výchovy, prospěchu dítěte apod. je možné získat ze strany úřadů pro mládež, od sociálních kurátorů nebo v přípravných kurzech pro pěstouny. Kurzy pro práci s NMD by měly být rozšířeny o sociální zemědělství.

Speciální školení pro zemědělce, kteří chtějí realizovat nějaký projekt s mladými migranty, je důležité i z toho důvodu, protože jak migrant, tak zemědělec mohou zaujímat různou roli podle některého z těchto modelů:

- Jedná se o roli pěstouna a svěřence nebo o roli ošetřovatele a klienta?
- Nebo zemědělec a mladý člověk zaujmou roli školitele a učně?

Podle zvolené cesty jsou uvažovány různé způsoby jednání pro sociální zemědělství.

Dodatečná kvalifikace by měla být nabízena jak pro zemědělce, tak pro sociálního pracovníka. I pro většinu sociálních pracovníků je sociální zemědělství novou oblastí. Navíc i při práci s nezletilými migranty má v Durynsku mnoho poskytovatelů sociálních služeb teprve krátkou zkušenost, která s sebou nese nové výzvy v porovnání s dosavadní sociální prací s mladistvými. Nová je tedy i spolupráce s aktéry, jako jsou zemědělci, tlumočníci, zprostředkovatelé jazyka a kultury. Zásadní zájem o zemědělství je přitom důležitý i u zapojených sociálních pracovníků.

Základní kameny kvalifikace pro sociální zemědělství

Význam (sociálního) zemědělství

Zemědělcům, jakož i sociálním pracovníkům, musí být zprostředkován význam sociálního zemědělství. Je důležité, aby zemědělci věděli, co je čeká, pokud by chtěli do své každodenní práce na statku zapojit jedince se speciálními potřebami. Zemědělcům musí být jasno, že sem přijde člověk, „který se bude podílet na práci“ a který si nadto s sebou „nese určité břemeno“. Zemědělec musí vědět, jakou roli bude zaujímat v sociálním zemědělství. Nakonec jde u sociálního zemědělství o více než jen o odborný návod. Zemědělci se musí vysvětlit role dalších aktérů, jako jsou například sociální pracovníci nebo úřední opatrovníci.

Také sociální pracovníkům se musí ukázat koncept sociálního zemědělství. Sociální pracovníci potřebují porozumět nízkoprahovému zemědělství, aby pochopili, jak se může klient zapojit do každodenního života na statku. Toto porozumění je důležité i proto, že sociální pracovník pracuje kromě klienta i se zemědělcem. Význam má nejen to, že sociální pracovník buduje základní důvěru s mladistvým, nýbrž i se zemědělcem. K úkolům sociální práce patří i zprostředkovávání porozumění a pochopení mezi zemědělcem a mladistvým.

Interkulturní kompetence, senzibilita pro cílovou skupinu NMD

Interkulturní kompetence, tedy schopnost k oboustranně dobrému jednání s lidmi z jiných kultur, modely výchovy v různých kulturách, role biologických rodičů a dočasné přestěhování za rodinou, význam tradic a náboženství nebo životopisy mladistvých se zkušenostmi odchodu z rodné země, jsou témata, o kterých je třeba hovořit. Kromě toho by měli být zemědělci a sociální pracovníci schopni rozpoznávat určité komunikační signály jiných kultur. Například gesta, držení těla, pohyby těla nebo tělesný kontakt mohou mít v jiné kultuře jiný význam než v Německu. Musí se také respektovat to, že někteří mladiství ve svých 13 nebo 14 letech plnili ve své rodině a společenské struktuře již odpovědné pozice, které přesahují rámec dětství.

Přitom je nutno vycházet z toho, že pro mnohé z mladých migrantů je novou zkušeností i pomoc ze strany podpůrných organizací a sociálních pracovníků. Pro tyto aktéry je nutné nejprve vybudovat vzájemnou důvěru.

Rozhodující je, aby sociální pracovníci měli dobrý přístup k potřebám mladistvých a aby se jich sami ptali, co by rádi dělali (Chtěl by ses vzdělávat? Chtěl bys jít do školy? Jak bys rád dál žil?).

Základní znalosti v oblasti azylového a cizineckého práva a práva pro děti a mládež

Obzvláště sociální pracovníci by měli znát azylové a cizinecké právo. Je výhodné, pokud má jejich základní znalosti i zapojený zemědělec. Totéž platí pro právo v oblasti práce s dětmi a mladistvými. Velký význam má i znalost struktury úřadů. Jak zemědělci, tak sociální pracovníci by měli vědět, na koho se mají s tou kterou záležitostí obrátit.

Základní znalosti v oblasti jednání s traumatizovanými jedinci

Zemědělci musí znát limity a potřeby mladistvých, kteří prožili válku a útěk. Při soužití a při práci s NMD mohou být konfrontováni s následky psychických poruch nebo traumat. Limity pro zatížení mohou být jiné než u jiných mladistvých. Základní znalosti o zvládnání nápadného chování a stresových faktorů by měli mít jak zemědělci, tak sociální pracovníci. Zemědělcům musí být zprostředkovány znalosti o symptomech psychických onemocnění, aby dokázali pochopit souvislosti pro určité nezvyklé chování.

Zároveň by měly být vytvořeny nabídky pro sociální pracovníky a zemědělce, na koho se obrátit pro radu. Měli by rozpoznat, kdy je nutné vyhledat podporu lékaře, popř. tera-

peuta. K tomuto je třeba, aby byly správně posouzeny symptomy krize a jejich zvládání.

Znalost v oblasti práce s lidmi s nedostatečnou znalostí němčiny a v oblasti zprostředkování jazykových dovedností

Znalost německého jazyka je centrálním faktorem pro život migrantů v Německu. Formální nabídky jazykových kurzů přitom pokrývají důležitou, ale ne dostatečnou část procesu pro ovládnutí jazyka. Osobní kontakty, běžné rozhovory a kontexty neformálního jazykového učení vytváří ideální kontext pro úspěšné zvládnutí jazyka.

Na sociální zemědělství je možné nahlížet jako na vzdělávací prostředí, které NMD nabízí šanci naučit se německý jazyk komplexně a smysluplně, protože propojuje bydlení, práci a běžný život. Pro fungující soužití na statku a pro efektivní ovládnutí jazyka ze strany NMD jsou ale zapotřebí základní znalosti ke zprostředkovávání němčiny jako druhého

jazyka směrem k zapojovaným zemědělcům i směrem k sociálním pracovníkům.

S projekty sociálního zemědělství je proto lepší začínat až v návaznosti na kurz pro mladé migranty, kde získají základní znalosti německého jazyka. Přesto může být sociální zemědělství určitou perspektivou i pro ty mladistvé, kteří se jazykového kurzu nemohou nebo nesmějí zúčastnit z důvodu azylového práva nebo z psychických důvodů. Pokud NMD nemá žádné nebo jen částečné znalosti jazyka, představuje život a práce na farmě určité výzvu.

Ve všech případech by měli být podporováni zemědělci i sociální pracovníci tak, že jim budou poskytovány podklady a tipy pro průvodní jazykové vzdělávání. Při vytváření projektu by se měly vymezit časové úseky pro jazykové vzdělávání. Je například dobré najít dobrovolníka z širšího okolí sociální farmy, který je ochotný se ujmout role jazykového průvodce pro NMD.

Na níže uvedeném schématu jsou graficky znázorněny všechny oblasti, v nichž může sociální zemědělství poskytovat podporu a pomoc NMD. Jedná s o osobnostní růst (získání nových znalostí a schopností), možnost (bezpečného) ubytování, (obecná) pomoc dětem a mládeži ve smyslu pěstounství a spolupráce s dalšími subjekty, práce na statku jako forma zaměstnání, vzdělávání na farmě, výlety a agroturistika, jazykové dovednosti a práci ve skupině.

VYTVÁŘENÍ SOCIÁLNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ S NMD

Ubytování

Na statku

Externí ubytování

Pomoc dětem a mládeži

Spektrum výkonů

- Pěstounská rodina
- Sociální skupinová práce
- Zaopatření individuálního bydlení
- Intenzivní sociálně pedagogická individuální péče

Modely spolupráce

- Spolupráce zemědělského podniku se subjekty nezávislé pomoci dětem a mládeži
- Etablování pobočky nezávislého subjektu na statku
- Další vývoj statku k nezávislému subjektu pomoci dětem a mládeži

Práce a vzdělání

Služby dobrovolníků

- Dobrovolný ekologický rok
- Spolkový dobrovolnický servis

Praktika

- Praktika školáků
- Praktika zaměřená na profesi

Duální vzdělávání

- Podpora pomocí k výchově
- Pomůcky provázející vzdělávání
- Asistované vzdělávání

Statek jako cíl výletů

Místo pro odpočinek

„Zelená“ třída

Znalosti a schopnosti

Osobní silné stránky

- Otevřenost vůči jiným kulturám
- Empatie
- Flexibilita a trpělivost
- Ochota se sami dále rozvíjet

Další kvalifikace

- Funkce (sociálního) zemědělce
- Interkulturní kompetence
- Základní znalosti v oblasti azylového a cizineckého práva a práva pro mladistvé
- Základní znalosti v oblasti azylového a cizineckého práva a práva pro mladistvé
- Základní znalosti v oblasti jednání s traumatizovanými mladistvými
- Znalosti v oblasti práce s lidmi s malou znalostí němčiny a v oblasti zprostředkování jazyka

Počet mladých uprchlíků

Práce s NMD

Práce se skupinou

Učení se jazyku

Neformální učení se jazyku na statku a jazykový doprovod

Formální jazykové kurzy

MOŽNOSTI PRO SOCIÁLNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ S NMD

Jak vypadá sociální zemědělství s mladými migranty?

Na tuto otázku neexistuje jednoduchá odpověď. Neexistuje totiž pevný koncept sociálního zemědělství, nýbrž jej lze realizovat rozmanitými způsoby. Tato příručka může proto poskytnout pouze některé návrhy, jakým směrem se bude sociální zemědělství s migranty ubírat. Kterou formu sociálního zemědělství nakonec zaujme, záleží na jednotlivých případech, které závisí na potřebách mladých lidí a na struktuře příslušného zemědělského podniku.

Při vytváření sociálního zemědělství s NMD je rozhodující otázka, jakých cílů se má dosáhnout, popřípadě jaké spektrum výkonů je možné zabezpečit: Jde o výchovu a péči, o terapeutický, léčebný charakter nebo spíše o získání dovedností, nebo dokonce o absolvování vzdělání v oblasti zemědělství a následné zaměstnání?

Vedle výše uvedených cílů má velký význam otázka ubytování: Žije NMD společně na statku, nebo tam tráví čas přes den a je ubytován jinde?

Rovněž by se mělo vyjasnit, zda má na statku pracovat pouze jeden migrant nebo jich tam má být zaměstnáno několik záro-

veň?. Rozhodnutí pro více NMD má výhodu v tom, že si snadněji zachovají vazbu na vlastní jazyk a kulturu. Více migrantů je však náročnější na jejich zaopatření. Na otázku, která cesta je ta správná, je možné odpovědět pouze po individuálním zvážení, protože se liší farma od farmy, a také se liší jednotliví mladiství.

Podle toho, zda se má do každodenního života na statku integrovat jeden nebo několik jedinců, zda mají také na statku bydlet, nebo tam mají být jen několik hodin, to jsou jen některá témata, která je potřeba rozmyslet před samotnou realizací projektu sociálního zemědělství.

Sociální zemědělství na bázi pomoci dětem a mládeži

Pokud je migrant nezletilý a pokud s ním není přítomna žádná dospělá osoba oprávněná k péči nebo k výchově, je přijat do ochrany příslušného úřadu pro mládež. Ten se musí postarat o dobrý stav dítěte, popřípadě mladistvého. Zajišťuje obživu, jakož i pomoc v případě nemoci. Podstatným úkolem přitom je nalézt nějakou vhodnou osobu, zařízení nebo jinou formu bydlení pro mladistvého. Nabízí se zde i možnost sociálního zemědělství.

Financování ubytování, stravování a nákladů na výchovu, dopravu do školy atd. se v tomto bodě proto většinou neliší od jakékoli jiné práce s mládeží v sociálním zemědělství. Zákon o azylu by ale mohl hrát určitou roli tehdy, pokud jsou mladiství ubytováni u příbuzných žijících v Německu.

Mnoho nákladů je v Německu možné uhradit prostřednictvím pomoci v rámci opatření Pomoci dětem a mládeži. Jak pro zemědělce, tak i pro sociální pracovníky je rozhodujícím bodem jasné a jisté pokrytí nákladů. V Německu však žádné nárokové náklady na péči a ubytování mladého migranta neexistují.

Přitom je možné poskytovat ambulantní výkony pomoci mládeži, jakož i opatření pomoci pro mladé plnoleté NMD. Při stanovení konceptu je proto nakonec možné kombinovat různá opatření navzájem.

Doporučuje se spolupráce se zkušenými subjekty nebo poradenství ze strany příslušných úřadů. Právě „džungle paragrafů“ totiž může být pro malé zemědělské podniky již dopředu odstrašujícím aspektem. Zkušenosti z tohoto projektu ale ukázaly, že mnoho pracovních agentur a úřadů pro mládež je vůči sociálnímu zemědělství velmi otevřených.

Úřady, které jsou v každodenním kontaktu s mladistvými migranty, znají jejich přání. Vědí, zda jsou v příslušném zemském okrese mladiství, kteří se zajímají o zemědělství, a v jaké formě by pro ně mělo sociální zemědělství smysl.

Spolupráce se subjekty pro pomoc mladistvým

Možnosti financování prostřednictvím sociálních služeb jsou celkově spojeny s různými

předpoklady, které ne každý podnik může beze všeho splnit. Platba za mnohé služby z opatření Pomoci dětem a mládeži je spojena s podmínkou, že je farma uznávaným subjektem nezávislé pomoci mladistvým. Pro sociální zemědělství v Durynsku z toho vyplývá úkol získávat více subjektů nezávislé pomoci mládeži pro sociální zemědělství nejen s NMD. V různých regionech Německa již spolupracují farmy s nezávislými subjekty a společně nabízejí koncept péče o mladistvé spotřebou speciální podpory.

Eventuálně si subjekt může zřídit i vlastní sociální službu přímo na farmě. Je potom možné, že se farma bude dále rozvíjet jako subjekt nezávislé pomoci mládeži. Na farmě může vzniknout chráněné bydlení, které podporuje mladistvé v jejich rozvoji díky propojení každodenního života s pedagogickými a terapeutickými činnostmi. Touto cestou je ale možné jít pouze tehdy, pokud bude součástí podniku i odborný pedagogický personál.

Právě drobné zemědělské podniky, které nemají na farmě k dispozici vlastní pedagogický personál, budou volit spíše cestu spolupráce. Přitom je při kooperaci s nezávislým subjektem možné dohodnout i externí ubytování, které bude zajišťovat jiná organizace. Externí ubytování, např. na ubytovně, které je pro NMD obvyklé, by mohlo mít tu výhodu, že NMD bude mít dobrou vazbu se svým vlastním kulturním okruhem a s dalšími mladistvými. Doprovod sociálních pracovníků je v tomto případě financován z hodin odborného výkonu nezávislého subjektu. NMD pak může docházet na farmu jen na několik hodin a po práci se znovu vrací ke své skupině na ubytovně.

PODPORA MIGRANTŮ V ZEMĚDĚLSTVÍ V EU

5.1 PODPORA MLADÝCH MIGRANTŮ V SOCIÁLNÍM ZEMĚDĚLSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICCE

V současném světě bylo podle Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky ke konci roku 2019 ve světě 79,5 milionů násilně vysídlených lidí. Mezi nimi se jedná o 26 milionů osob se statusem uprchlíka, 45,7 mil. tzv. vnitřních uprchlíků, 4,2 mil. žadatelů o azyl a 3,6 milionů Venezuelanů žijících za hranicemi vlastního státu.¹ Podle čl. 1 A. odst. 2 Úmluvy o právním postavení uprchlíků (1951) je utečenec chápán jako člověk, kterému bylo přiznán status utečence z důvodu opodstatněné obavy z pronásledování pro rasovou, národnostní nebo náboženskou příslušnost, pro příslušnost k určité sociální skupině nebo proto, že zastává určité politické názory, pro které se nechce nebo nemůže vrátit do státu, ve kterém má své státní občanství, nebo do státu svého posledního trvalého pobytu. Úmluva vysvětluje, kdo je uprchlík, jaký druh právní ochrany, jakou další podporu

a jaká sociální práva by měly uprchlíkům zaručit smluvní státy Úmluvy. Uprchlíci nesmějí být navraceni do země, kde jim hrozí pronásledování. Úmluva také definuje povinnosti uprchlíků vůči jejich hostitelské vládě a stanoví, že určité kategorie lidí, nemohou získat status uprchlíka.

V České republice se migranti (azylanti) potýkají se stejnými potížemi, jako v zahraničí, Německo nevyjímaje. Na prvním místě je to neznalost českého jazyka, špatná orientace na trhu práce, případně jiné kulturní a společenské zvyklosti. Migranti často nemají pro zaměstnání ani potřebnou kvalifikaci, nemají potřebnou znalost psané češtiny, ani potřebné informace o podmínkách na trhu práce. Jediná zkušenost často pochází z šedé ekonomiky nebo jen určitého pracovního segmentu trhu práce. Nejsou schopni za sebe vyjednávat. Někteří jsou výrazně omezeni zdravotními problémy, a nemohou proto vykonávat těžkou práci. Často se musí rekvalifikovat, zvolit jiný obor práce.

¹ UNHCR - Figures at a Glance (24.11.2020).

Problematiku migrace mají na starosti vládní i nevládní organizace, jejich přehledný seznam lze najít např. na stránce **Informace pro cizince: [MigraceOnline.cz](https://migraceonline.cz)**. Pomáhají při lepším uplatnění na trhu práce, u vzdělávacích kurzů, u přípravy na kulturu hledání práce, pomáhají porozumět náležitostem pracovních smluv, práv a povinností, při osvětě ohledně pracovníků i zaměstnavatelů, u výpočtu odvodů, zdravotního a důchodového pojištění, finanční gramotnosti atd. Od 1. ledna 2021 je navíc pro migranty přicházejících ze třetích zemí povinné absolvovat adaptačně-integrační kurz.

Doposud se migrace v České republice neprojevila tak výrazně jako v sousedních zemích a zkušenosti s mladými migranty tak můžeme vnímat jako zdroj inspirace pro případný možný vývoj i v našich pod-

mínkách. Nelze očekávat tak masivní příliv nezletilých osob coby migrantů bez doprovodu z jiných zemí, nicméně některé prvky práce od německých zemědělců je možné aplikovat i na naše mladistvé, kteří přicházejí z například z ústavů náhradní výchovné péče nebo z pěstounských rodin a jsou na startu své pracovní kariéry. Mohou využít programy aktivní politiky zaměstnanosti (rekvalifikací, chráněného trhu práce), sociální služby např. dům na půl cesty. V méně formální oblasti vzdělávání se pak mladých lidí týkají solidární projekty programu Evropský sbor solidarity (dříve Evropská dobrovolná služba), se kterou mají zkušenosti mnohé neziskové organizace i na poli zemědělské praxe.

V České republice mají s mladými lidmi opouštějícími zařízení náhradní výchovy

zkušenosti v Květné zahradě, z.ú.² Nízkoprahový klub pro děti a mládež v zemědělském prostředí funguje v organizaci Bonanza, z.s.³ Pro svou činnost využívá koně a další úkony, které jsou spojeny s obstaráváním zvířat a statku. Organizace je dlouhodobě podporována z programu Evropského sociálního fondu. Pokud jde o práci s lidmi ze zahraničí, praktické zkušenosti lze nalézt na platformě www.woof.net. Její podstatou je formou learning-by-doing poznávat ekofarmy po celém světě. V ČR tuto organizaci zastupuje WWOOF Czechia, z.s.,⁴ na webových stránkách lze dohledat mapu hostujících ekofarm. S projekty Evropského sboru solidarity má bohatou zkušenost farma Biostatek ve spolupráci s neziskovou organizací Area viva, z.s. Nedávno zveřejněný blog platformy HateFree informoval, kterak začal na jižní Moravě hospodařit syrský podnikatel, který založil se svou manželkou Alladinovu farmu, kde pěstují zeleninu. Dobré příklady podnikatelské činnosti příchozích ze třetích zemí tedy existují i u nás.⁵

5.2 PODPORA MLADÝCH MIGRANTŮ V RÁMCI AKTIVIT EVROPSKÉ SÍTĚ PRO ROZVOJ VENKOVA

Problematikou sociálního zemědělství se zabývá i **Evropská síť pro rozvoj venkova (ENRD)**, která sdružuje národní sítě pro

rozvoj venkova. Tématu sociální inkluze, které je svázáno s prioritou 6 programů rozvoje venkova „podpora sociálního začleňování, snižování chudoby a hospodářského rozvoje“, se ENRD věnuje již od roku 2016 a na jejich internetových stránkách je k dispozici zpracovaná databáze výstupů pracovních skupin, příkladů dobré praxe či různorodých informačních zdrojů.

Magazín Evropské sítě pro rozvoj venkova věnoval tématu integrace migrantů a uprchlíků celé číslo v červenci 2016.⁶ Začlenění migrantů ze třetích zemí na trh práce je zde popisováno jako příležitost pro oživení venkovské ekonomiky a rurálních oblastí. K tématu vznikla neformální pracovní skupina pobřežních států a Rakouska, které se přímo zabývají tímto tématem. Konkrétní projekt, který cílil na začlenění migrantů do zemědělství a byl financován z rozpočtu Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a Evropského sociálního fondu (56.000 EUR), nesl název "Terre & Comuni" (Země a vesnice) a realizovala jej místní akční skupina VERLA (Alvito-Lazio, Itálie). Projekt se zaměřoval na trénink (100 hodin) a pracovní uplatnění 19 mladých nezaměstnaných migrantů z Afriky a 27 dlouhodobě nezaměstnaných italských obyvatel Frosione ve střední Itálii. Na jeho základě se podařilo navázat úzkou spolupráci s místním azylovým střediskem. Mezi hlavní pracovní činnosti zapojených

2 Hlavní stránka - Květná Zahrada, z.ú. (kvetnazahrada.cz), informace o činnosti organizace viz webové stránky, **projekty podpořené z Programu rozvoje jsou popsány v brožuře Účinky sociálních farem na s. 50.**

3 Úvod - Bonanza Vendolí, z. ú. (osbonanza.cz)

4 WWOOF Czechia

5 Alaadinovy nakládačky jsou hit! Syřan pěstuje na Moravě zeleninu, vyvinul unikátní výměnné aplikace - HateFree Culture

6 publi-eafrd-brochure-03-en_2016.pdf (europa.eu)

osob patřilo zahradničení, budování pozorovatelů pro ornitology a další činnosti. Po skončení projektu vzniklo sociálně inovační centrum Rise Hub, které cílí na zlepšení kultury, solidarity, integrace a na posílení místní kulturní identity. K posledním aktivitám místní akční skupiny VERLA a Rise Hub patří poskytování mikropůjček pro uprchlíky, kteří chtějí zakládat drobné farmářské aktivity; podpora „Projektů rajče“ pro mladé migranty a místní nezaměstnané občany, kteří ve velkém pěstují a prodávají rajčata; catering exotické kuchyně; nastartování kulturních aktivit migrantů v rurálním kontextu.⁷

Jiný příklad z téže publikace pochází ze Švédska. Projekt s názvem "Úvodní kurzy pro migranty v zelených podnicích", který také čerpal podporu z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, si jako cíl stanovil zlepšovat jazykové dovednosti

migrantů a na základě jejich zkušeností na venkově zvyšovat perspektivu získání práce v budoucnosti. Jedna z možností vzdělání byla na místní zemědělské střední škole, na níž 8 migrantů absolvovalo kurzy v zemědělství, lesnictví, chovu zvířat a zahradničení a získané znalosti prakticky vyzkoušeli v několika zemědělských firmách. Po skončení projektu jeden z migrantů získal práci na plný a ostatní na částečné pracovní úvazky na farmách.

Další příklady úspěšné integrace migrantů na farmách jsou k nahlédnutí v dalších publikacích Evropské sítě pro rozvoj venkova.⁸

7 Galverla | [website](#)

8 PowerPoint Presentation (europa.eu), 8AD4A2D5-C355-06D9-1B68-E31A73E0A72B.pdf (europa.eu)

Závěr

Tato publikace je součástí souboru textů, které vznikly překladem a doplněním vybraných zahraničních materiálů. Jejím cílem je napomoci rozvoji sociálního zemědělství v ČR, představit dílčí problematiky (v tuzemské literatuře zatím ne příliš prezentované) a inspirativní příklady z praxe u nás i v zahraničí.

Zpracovaný materiál by měl také ukázat význam mimoprodukčních funkcí zemědělských farem, které by v našem venkovském prostředí mohly přispět ke zkvalitňování života zranitelných skupin obyvatelstva.

Nezletilí migranti bez doprovodu v sociálním zemědělství

Původní publikace vznikla za koordinace organizace Thüringer Ökoherz e.V. Autoři děkují všem spolupracujícím partnerům za jejich znalosti a nápady, zejména osobám: Thomas van Elsen, Petrarca e. V.; Steffen Richter, der Paritätische, Thüringen e. V.; Wolfgang Volkmer, Antje Ebersbach a Franziska Förster, Kindersprachbrücke Jena e. V.; Viola Ferrari, Camsin e. V.; Kurt Schnorr, Waldhof Schnorr GbR, Christoph Ender a Diana Leitschuh, Lindenhof Meimers; Julia Hauck a Anne Tahirovic, Refugio Thüringen.

Autorský kolektiv pod editorským vedením: Claudia Schneider (Thüringer Ökoherz e.V.)

Český překlad: Ing. Hana Jáková

Editoři českého překladu: Eliška Hudcová, Tomáš Chovanec, Jan Moudrý (Asociace sociálního zemědělství, z.s.)

Text neprošel jazykovou úpravou

Grafický návrh: Tomáš Rychlý

Fotografie: Archiv Asociace sociálního zemědělství, z.s.

Tisk: TISKÁRNA PROTISK, s.r.o., Rudolfovska 617, 370 01 České Budějovice

Rok vydání: 2021

ISBN: 978-80-7434-592-0

Český překlad byl zpracován a upravován dle původního cizojazyčného originálu v rámci projektu Technické pomoci Programu rozvoje venkova (podopatření 20.2 "Podpora pro zřízení a provoz Celostátní sítě pro venkov"). Materiál v elektronické verzi je k dispozici na webových stránkách Ministerstva zemědělství (www.eagri.cz/ venkov) a Státního zemědělského intervenčního fondu (www.szif.cz).

